

ความคาดหวังของผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นต่อคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

Expectation of Community Leaders in Nakhon Khon Kaen Municipality toward Students' Desired Characteristics in Social Studies Religion and Culture Strand

พรอรุณร์ แถมวัฒนะ (Pornarun Tamwatana)*

มงคล ดอนขวา (Mongkhon Don-kwa)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้นำชุมชนที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในเขตชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น 2) ศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้นำชุมชนที่เป็นกรรมการสถานศึกษาและไม่ได้เป็นกรรมการสถานศึกษา และ 3) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการมีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่น 4 เขต ประกอบด้วยชุมชนย่อย 88 ชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่คาดหวัง (Check List) 3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการมีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่คาดหวัง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐานการแจกแจงความถี่ (f) การหาค่าร้อยละ (%) ค่าโคสควร์ (X^2) และสรุปความเรียง

ผลการวิจัย ความคาดหวังของผู้นำชุมชนที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในเขตชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น มีดังนี้

1) ในภาพรวมความคาดหวังของผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คุณลักษณะที่ผู้นำชุมชนเห็นว่าสำคัญ) 5 อันดับต้น คือ มีจิตสาธารณะ (55.68%) ยึดมั่นในวิถีชีวิตประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (51.14%) อยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างสันติสุข (50%) มีคุณธรรม (46.59%) และพัฒนาตนเองเป็นพลเมืองที่ดี (39.77%) โดยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านเข้าใจวัฒนธรรมประเทศเพื่อนบ้านได้ดี ไม่มีผู้ใดให้ความสำคัญเลย

คำสำคัญ: ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนนครขอนแก่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์

Keywords: Community Leaders in Nakhon Khon Kaen Municipality, Characteristics

* นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2) การศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้นำชุมชนที่เป็นกรรมการสถานศึกษาและไม่ได้เป็นกรรมการสถานศึกษาพบว่า จากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งหมด 20 คุณลักษณะ มีความแตกต่างกันโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 9 คุณลักษณะเรียงตามลำดับค่าความแตกต่างมากไปน้อยคือ คุณลักษณะรักท้องถิ่นและประเทศชาติ ($p = 0.00$) คุณลักษณะมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนตนเอง ประเทศไทย และมีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โลกปัจจุบัน ($p = 0.001$) คุณลักษณะมีการวางแผนชีวิต แผนงาน คิดอย่างมีเหตุผลและเหมาะสม ($p = 0.002$) คุณลักษณะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ($p = 0.006$) คุณลักษณะมีคุณธรรม ($p = 0.017$) คุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ ($p = 0.018$) คุณลักษณะภูมิใจในความเป็นไทย ($p = 0.032$) คุณลักษณะมุ่งทำประโยชน์ สร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม ($p = 0.036$) และคุณลักษณะมีจิตสาธารณะ ($p = 0.047$)

3) ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นเกี่ยวกับวิธีการมีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์พบว่า วิธีการมีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างในทุกด้าน (80.6%) จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้สร้างจิตสำนึกในด้านต่างๆที่เป็นประโยชน์ (57.9%) วิธีสนับสนุน ส่งเสริม การมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ ครอบครั ชุมชน (28.4%) และวิธีจัดตั้งกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อมีทุนใช้จ่ายในการพัฒนาการศึกษาชุมชน (13.6%)

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the expectation of community leaders in Nakhon Khon Kaen Municipality toward desired characteristics of students in learning strand of Social Studies, Religion and Culture, 2) study for comparing the expectation of community leaders between those who were and were not members of school and 3) study the views toward participatory process of forming desired characteristics of community leaders in Nakhon Khon Kaen Municipality. Sampling group for this research were community leaders from 4 areas of Nakhon Khon Kaen Municipality, which were divided to 88 sub-communities. Research instruments were interview forms which were divided to 3 parts including 1) interview form for general information of data providers, 2) interview form for desired characteristics of students in learning strand of Social Studies, Religion and Culture through format of check list and 3) interview form for the views toward participatory process of forming desired characteristics and recommendation toward additional expectation on desired characteristics. Data was analyzed through method of basic statistics included frequency discrimination (f), percentage (%), Chi-Square (X^2) and summary in essay format.

Research findings were found as follows: The interview for expectation of community leaders in Nakhon Khon Kaen Municipality toward desired characteristics of students in learning strand of Social Studies, Religion and Culture revealed that;

1. For overview of expectation of community leaders in Nakhon Khon Kaen Municipality toward desired characteristics of students in learning strand of Social Studies, Religion and Culture, it could be ranged from high to less recognition of importance through first five aspects as follows; 55.68% of having public service mind, 51.14% of appreciation of monarchy democracy, 50% of living in peace throughout communities around the world, 46.59% of having moral, and 39.77% of developing oneself to be a good citizen. However, it found no one who realized the importance of desired characteristics in understanding culture of neighboring countries.

2. A study for comparing the expectation of community leaders between those who were and were not members of school committee could identify the statistical significant difference for 9 from 20 desired characteristics at 0.05 level, which could be ranged from much to less difference as follows; loving local community and nation ($p=0.00$), having knowledge about own community, Thailand and current situation of the world ($P=0.0001$), planning life, work and thinking with reasonable and appropriate views ($p=0.002$), having basic knowledge in Sufficiency Economy Philosophy ($P=0.006$), having moral (0.017), being energetic learner ($p=0.018$), be proud to be Thai ($P=0.032$), doing good thing and benefit for society ($p=0.036$) and having public service mind ($p=0.047$).

3. Point of views toward participatory process of forming desired characteristics of community leaders in Nakhon Khon Kaen Municipality were found as follows; behaving oneself as the good role model for all aspects (80.6%), providing activities or training to educate and build awareness of beneficial matters (57.9), support and promoting the participation between government, family and community (28.4%) and forming economic group such as the saving cooperative as the funds for developing community education (13.6%).

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ความเปลี่ยนแปลงตอนหนึ่งที่น่าวิตกก็คือ ความคิด ความอ่าน และความประพฤติหลายอย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความผิดความชั่ว กลายเป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับแล้วพากันประพฤติปฏิบัติ โดยไม่รู้รู้สึกดังสะท้อนจนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตของแต่ละคนมีดมนลง” (พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2536)

พระบรมราโชวาทข้างต้นนี้ มาลี เสาร์สิงห์ และ ประทุมทิพย์ การสร้าง ได้อ้างไว้ในบทความเรื่อง คุณลักษณะคนดีในชีวิตจริงที่สังคมไทยต้องการ ปี พ.ศ.2545 เพื่อแสดงให้เห็นว่าขณะนี้ภาวะสังคมของไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ สะท้อนให้เห็นถึงความตกต่ำของระดับคุณธรรมความดีในจิตใจของคนในสังคม ซึ่งแม้แต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ก็ยังทรงมีพระราชหฤทัยเป็นความห่วงใย ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมควรตระหนัก และให้ความสำคัญในการหาทางป้องกันและแก้ไขด้วยการอบรมบ่มนิสัยปลูกฝังคุณลักษณะที่ดี ที่พึงประสงค์ของสมาชิกในสังคม และการดำเนินการที่ได้ผล ต้องได้นับด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคม

ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อสถาบันการศึกษามีมาก แต่ในความเป็นจริงในปัจจุบัน การจัดการศึกษาของไทยได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ดังเช่นใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตราที่ 8 ได้กล่าวถึง หลักในการจัดการศึกษาประการหนึ่ง คือ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการศึกษา และในมาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ โดยประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (อ้างถึงใน อังคณา ตุงคะสมิต, 2550)

จากความสำคัญในการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความคาดหวังของผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่คนในชุมชนเลือกขึ้นมาเป็นตัวแทนในการดำเนินการด้านต่างๆ สามารถเป็นสื่อกลางในการแสดงความคิดเห็นแทนบุคลากรในชุมชนให้ได้ทราบถึงความคิด ความต้องการ ที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในมุมมองความเหมือนและแตกต่างกันระหว่างผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมเป็นกรรมการ

สถานศึกษากับผู้นำชุมชนที่ไม่มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา และความแตกต่างของความคิดเห็นในด้านวิธีการมีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนควรรับรู้และมีความเข้าใจที่ตรงกัน ให้เป็นการจัดการศึกษาที่ตรงตามความต้องการของชุมชน เอื้อประโยชน์ในการร่วมกันสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในเยาวชน ระหว่างสถาบันการศึกษา และสถาบันทางสังคม และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างดีที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้นำชุมชนที่เป็นกรรมการสถานศึกษาและไม่ได้เป็นกรรมการสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการมีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่น 4 เขต ประกอบด้วยชุมชนย่อย 88 ชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่คาดหวัง และ 3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการมีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับคุณลักษณะที่คาดหวัง

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐานการแจกแจงความถี่ (f) การหาค่าร้อยละ (%) ค่าไคสแควร์ (X^2) และสรุปความเรียง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ความคาดหวังของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จากการศึกษาในภาพรวมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นคาดหวัง ได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5 มีจิตสาธารณะ ยึดมั่นในวิถีชีวิตประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกได้อย่างสันติสุข มีคุณธรรม และพัฒนาตนเองเป็นพลเมืองที่ดี

อันดับแรก คุณลักษณะมีจิตสาธารณะ เป็นคุณลักษณะที่ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากคุณภาพผู้เรียนช่วงชั้นที่ 4 ตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังคมไทยที่กำลังประสบปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบัน ต้องการบุคคลที่พร้อมจะเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตนอย่างมาก จากดัชนีตัวชี้วัดของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2550 ได้ระบุคุณลักษณะของผู้เรียนในด้านการมีจิตสำนึกในการเสียสละต่อสังคมโดยรวม “จิตสาธารณะ” เป็นความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จัก การเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือในการทำประโยชน์ เพื่อสังคมและส่วนรวม จิตสำนึกดังกล่าว จะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม การช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต อันจะเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เป็นการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ “การตระหนักรู้ และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมร่วมกัน

การตระหนักรู้ตน ที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์ที่เป็นสังคมเดียวกัน เป็นการแสดงออกเพื่อสังคมส่วนรวม การบริการชุมชน การทำประโยชน์เพื่อสังคม ถ้าเป็นวัตถุหรือสิ่งของทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้”

อันดับที่สอง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านยึดมั่นในวิถีชีวิตประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับแนวคิดของ กระมล ทองธรรมชาติ (2543) ว่าวิชาสังคมศึกษาได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยในรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มสาระสังคมศึกษาตั้งแต่ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของชนชาวไทยที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญที่เป็นเรื่องที่เยาวชนไทยจะต้องมีความเข้าใจเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อเตรียมตัวเป็นพลเมืองดีของชาติและสามารถใช้สิทธิ์และปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ รวมทั้งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองตามครรลองของประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมเมื่อมีอายุ 18 ปี ซึ่งรัฐธรรมนูญอนุญาตให้ใช้สิทธิ์เลือกตั้งได้ ถือว่าเป็นกำลังสำคัญในภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยนำไปสู่การพัฒนาประเทศต่อไป

อันดับที่สาม คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างสันติสุข ความคาดหวังนี้ สอดคล้องกับสภาพความต้องการความสันติสุขในสังคมที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำรวจในปี 2551 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา ประชาชนเห็นว่าคนไทยมีความรักความสามัคคีน้อยลง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครมีสัดส่วน ของผู้ที่เห็นว่าคนไทยมีความรักความสามัคคีน้อยลง สูงที่สุด คือ ร้อยละ 52.5 ความต้องการความสงบสุขในสังคมคือสิ่งที่สังคมในปัจจุบันต้องการ ในฐานะผู้นำชุมชนจำเป็นต้องมีความริเริ่มและอ้างไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกของกลุ่ม (Stogdill, 1974: 411) ความคาดหวังที่จะเห็นเยาวชนที่จะเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต เพื่อร่วมกันสร้างความสันติสุขในสังคมให้สังคมในอนาคตมีความสงบสุขกว่าสังคมในปัจจุบัน

อันดับที่สี่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านมีคุณธรรม ความต้องการคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมของผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่น สอดคล้องกับ ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะที่ดีของคนไทยที่พึงประสงค์โดยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) ซึ่งทำการสังเคราะห์คุณลักษณะที่ดีของคนไทยที่พึงประสงค์จากคุณลักษณะที่กำหนดในมาตรฐานการศึกษาชาติ และจากชุดของคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จาก การวิเคราะห์ของ ไกรยุทธ อิศรายาคินันท์ (2531) ทำให้ได้กรอบคุณลักษณะที่จำเป็นต้องพัฒนา ประกอบด้วย 3 ด้าน ซึ่ง 1 ในนั้นมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมเป็นด้านแรก ซึ่งคุณลักษณะด้านคุณธรรมหมายถึง คุณลักษณะที่เป็นสภาพความดีงามในด้านต่างๆ ประกอบด้วย 4 ชุด ได้แก่ 1) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใดๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ 2) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง 3) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยยึดหรือประวิงหรือ ตักเตือนให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ 4) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยส่งเสริมให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ความต้องการคนดีมีคุณธรรมยังเป็นเรื่องความต้องการของผู้นำประเทศอีกด้วยดังจะเห็นได้จากคำขวัญวันเด็กประจำปี 2553 โดยนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ให้ไว้ว่า “คิดสร้างสรรค์ ชยันใฝ่รู้ เชิดชูคุณธรรม” อีกด้วย

อันดับที่ห้า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านพัฒนาตนเองเป็นพลเมืองที่ดี สอดคล้องกับภาพรวมและจุดประสงค์หลักของวิชาสังคมศึกษาคือการมุ่งเน้นที่จะสร้างพลเมืองดี สอดคล้องกับความสำคัญของกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษาที่ให้นิยามความสำคัญของกลุ่มสาระวิชาไว้ว่า ความสำคัญของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้

ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดีแล้ว ยังช่วยให้นำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคมได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. ความคาดหวังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนที่ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการสถานศึกษา
พบว่าผู้นำชุมชน 42 คนในจำนวนผู้นำทั้งหมด 88 คนมีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5 อันดับต้นคือ มีจิตสาธารณะ (66.67%) ยึดมั่นในวิถีชีวิตประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (59.52%) อยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างสันติสุขค่า (52.38%) มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม (50%) และพัฒนาตนเองเป็นพลเมืองที่ดี (42.86%) คุณลักษณะ

3. ความคาดหวังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผู้นำชุมชนที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการสถานศึกษา
พบว่า ผู้นำชุมชน 46 คนในจำนวนผู้นำทั้งหมด 88 คนไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5 อันดับต้นคือ มีคุณธรรม (58.70%) คุณลักษณะอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างสันติสุข (47.83%) คุณลักษณะมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง ประเทศไทย และความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โลกปัจจุบัน (45.65%) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ในภาพรวมให้ความสำคัญในอันดับที่ 8 และคุณลักษณะยึดมั่นในวิถีชีวิตประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (43.48%)

จากแบบสอบถามตอนที่ 3 ส่วนที่ 1 ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการมีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในตอนี่ 2 ปรากฏว่าวิธีร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประพฤติตนเป็น

แบบอย่างในทุกด้าน ร้อยละ 80.6 จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้สร้างจิตสำนึกในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ร้อยละ 57.9 สนับสนุน ส่งเสริม การมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ ครอบครั ชุมชน ร้อยละ 28.4 จัดตั้งกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อมีทุนใช้จ่ายในการพัฒนาการศึกษาชุมชน ร้อยละ 13.6 ความคิดเห็นดังกล่าวล้วนเป็นเจตคติที่มีต่อการศึกษา โดย นีออน พินประดิษฐ์ (2548) ได้ให้ความหมายของเจตคติต่อการศึกษว่าหมายถึงผลรวมของการประเมินความรู้สึกของบุคลากรในชุมชนที่เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการพัฒนาการศึกษา และแสดงความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา แสดงถึงการเป็นต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นคุณลักษณะที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาระหว่างชุมชนและสถาบันการศึกษาได้ติดต่อไปในอนาคต

จากแบบสอบถามตอนที่ 3 ส่วนที่ 2 ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากแบบสอบถามตอนที่ 2 ปรากฏว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมที่ผู้นำชุมชนเสนอแนะที่คาดหวังสูงที่สุดคือ มีความรักสามัคคีกัน ร้อยละ 79.6 มีสำนึกรักกลับมาพัฒนาท้องถิ่น ร้อยละ 57.8 เข้าใจพื้นฐานชีวิต มีทักษะชีวิตที่จำเป็น ร้อยละ 28.1 มีความเสียสละ มีน้ำใจ ซื่อสัตย์สุจริตร้อยละ 21.8 ความต้องการคุณลักษณะความสามัคคีกันที่มีมากถึงร้อยละ 79.6 นั้น แสดงให้เห็นว่าความสามัคคีของคนในสังคมไทยยุคปี 2552-2553 กำลังเป็นสิ่งที่กำลังเลือนหายไป ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมในขณะนี้ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากความสามัคคีที่ลดน้อยลงไป การรณรงค์สร้างความสามัคคีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากสื่อวิทยุโทรทัศน์

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นความสำคัญของความต้องการความสามัคคีให้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงยกยอตัวอย่าง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเน้นเรื่องความสามัคคีของคนในชาติ มุ่งให้คนไทยมีความรักใคร่กลมเกลียว สมัครสมานสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อันจะนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง คงความเป็นชาติไทยไว้ได้ ดังความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ทหารรักษาพระองค์

ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา วันพุธ ที่ 3 ธันวาคม 2512 ว่า

“ชาติของเราเรารักษาเอกราชอธิปไตยมาได้จนถึงทุกวันนี้ด้วยความสามัคคี คนไทยเราแต่ละคน รู้จักประโยชน์ส่วนรวมของชาติ รู้จักปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน ผลการปฏิบัติของเรานั้นจึงเกิดเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ซึ่งสามารถกำจัดและป้องกันภัยต่างๆ มิให้ทำอันตรายแก่เราได้ แม้จะมีศัตรูคิดร้าย บุกรุกคุกคามอย่างหนักหนาเพียงใด เราก็ยังไม่พ่ายแพ้ ขอบให้ทุกคนสำนึกตระหนักว่า ความสามัคคีสามัคคีของเรานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่จะต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนอยู่ตลอดไป หากเรามีความประมาท เราแตกสามัคคีกันเมื่อใด เราก็จะเป็นอันตรายย่อยยับลงเมื่อนั้น ไม่มีใครอื่นที่โหดจะช่วยเหลือเราได้นอกจาก ตัวเราเอง”

ดังนั้นแล้วผู้วิจัยเห็นว่าความร่วมมือกันในการพัฒนาการศึกษาที่มุ่งหวังให้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในเยาวชนของชาติ ควรให้การปลูกฝังความรักและสามัคคีในเยาวชนเป็นความสำคัญอันดับต้นในการออกแบบรูปแบบการพัฒนาการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในเยาวชนในทุกกลุ่มสาระวิชา

4. การศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษาต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้นำชุมชนที่เป็นกรรมการสถานศึกษาและไม่ได้เป็นกรรมการสถานศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยคุณลักษณะที่ผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับมากคือ คุณลักษณะด้านรักท้องถิ่นและประเทศชาติ ($P = 0.001$) คุณลักษณะที่มีค่าความแตกต่างมาก และเป็นคุณลักษณะที่ผู้นำชุมชนที่ไม่มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษาให้ความสำคัญในระดับมากคือ มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง ประเทศไทย และความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โลกปัจจุบัน ($P = 0.001$) คุณลักษณะมีการวางแผนชีวิต แผนงาน คิดอย่างมีเหตุผลและเหมาะสม โดยมีค่า $P = 0.002$ และ

คุณลักษณะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ($P = 0.006$) เออร์ลอค (อ้างจาก วิไลวรรณ วิทยารธรรมธัช, 2543) ได้อธิบายเกี่ยวกับความคาดหวังที่แตกต่างกันว่า ความคาดหวังที่บุคคลตั้งไว้ ที่มีความคาดหวังในระยะสั้น และความคาดหวังในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีความคาดหวังในทางบวกและความคาดหวังในทางลบ ความคาดหวังนี้จะนำไปสู่พฤติกรรมที่แตกต่างกันไป ความคาดหวังที่แตกต่างกันของผู้นำชุมชนทั้งสองกลุ่มที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สามารถนำไปสู่ทัศนคติในการให้ความสำคัญการร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่แตกต่างกันได้ ดังที่เปรมวดี ทองสุโขทัย (2548) กล่าวว่า ความคาดหวังเป็นตัวแปรทางจิตวิทยาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมมนุษย์

ความคาดหวังที่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้นำผู้มีความสำคัญต่อการดำเนินการนำพาภาระหน้าที่กลุ่มคนที่ตนรับผิดชอบให้บรรลุเป้าหมาย ดังที่ Fielder, 1967 ได้ให้ความหมายของคำว่าผู้นำไว้ว่าบุคคลที่ริเริ่มหรือส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงการกระทำของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้ที่สนับสนุนส่งเสริมให้มีการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มดำเนินไปด้วยดี ดังนั้นความสำคัญของการสร้างความคาดหวังให้เป็นไปอย่างเกื้อหนุน ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในด้านนั้น ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะต้องเริ่มต้นให้เป็นขั้นตอนต้นในการดำเนินการการมีส่วนร่วมใด ๆ ตรงกับที่น็อน พินประดิษฐ์ (2548) กล่าวว่าคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาการศึกษา ปัจจัยแรกคือ การมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาการศึกษา กล่าวคือ การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาการศึกษา การเห็นคุณค่าเห็นประโยชน์ของการพัฒนาการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นคาดหวังในภาพรวมเป็นอันดับแรกคือ คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ นั่นคือ ความต้องการที่จะเห็นเยาวชนในปัจจุบันได้มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อประโยชน์ส่วนรวม หรือทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังนั้น

สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้ หรือหาวิธีร่วมกันสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้เป็นอันดับต้น

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ไม่มีผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญเลยคือ คุณลักษณะเข้าใจวัฒนธรรมประเทศเพื่อนบ้านได้ดี และคุณลักษณะที่ให้ความสำคัญน้อยคือ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง และคุณลักษณะรักท้องถิ่นและประเทศชาติ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญที่ต้องวิเคราะห์หาสาเหตุและทางแก้ไขเพื่อให้ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญเพื่อสามารถดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป

3. ผู้นำชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นที่มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษาและผู้นำชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษามีความคาดหวังต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์แตกต่างกันจำนวน 9 คุณลักษณะ โดยผู้นำที่มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะมีจิตสาธารณะเป็นอันดับแรก ส่วนผู้นำชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา ให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 และคุณลักษณะมีคุณธรรมที่ผู้นำชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งความแตกต่างที่ปรากฏเป็นที่น่าสนใจต่อบริบทที่แตกต่างกันของผู้นำชุมชนทั้งสองกลุ่มที่ส่งผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง อันส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจในการร่วมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ระหว่างผู้นำชุมชนกับสถานศึกษา หรือกับหน่วยงานอื่นในสังคมได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- _____. (2544). **สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). **คลื่นลูกที่ 5**. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส.
- ไกรยุทธ อิศยาสินันท์. (2531). **แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตติยาภรณ์ นัยเนตร. (2545). **คุณลักษณะคนดีในทัศนะผู้ใหญ่ไทย กรณีศึกษาในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนพร บุญเนา. (2545). **คุณลักษณะคนดีในทัศนะของเด็กไทย กรณีศึกษาในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นืออน พินประดิษฐ์. (2548). **รายงานการวิจัยการพัฒนาก้าวหน้าเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาการศึกษาของบุคลากรในชุมชน**. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- เปรมวดี ทองสุโชติ. (2548). **ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อสถานี่รับเลี้ยงเด็กกลางวันของศูนย์บริการสาธารณสุข**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิไลวรรณ วิทยธรรมธัช. (2543). **การศึกษาความคาดหวังของบิดามารดาต่อพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษา ตามการรับรู้ของนักเรียน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.